

סדנת אמון – מעוז

שאלות הכנה לסדנא

1. מה היו תנאי הפתיחה לאירועי 2015? מה ניתן היה לעשות כדי להגיע לשלב הזה טוב יותר?
2. בחרו צד (קואליציה, אופוזיציה, דרג מקצועי (מייעץ), דרג מקצועי מחליט (רגולטורים), חברה אזרחית, תקשורת) מה הייתם עושים כדי להוביל לתהליך קבלת החלטות טוב יותר? עם אמון גבוה יותר?
3. איך ניתן לנהל קונפליקט ציבורי אידיאולוגי באופן המאפשר לשמר רמה גבוהה של אמון בין הצדדים?

אופטימלי אבל לא אידיאלי – מתווה הגז כמודל החדש לקבלת החלטות בישראל

אולם ירושלים בכנסת, שעת בוקר מאוחרת ביום שלישי, 28 בדצמבר, 2015 .

היה זה עוד דיון בוועדת הכלכלה, לצורך דיוני השימוע על מתווה הגז, שהפכו לנושא סוער בתקשורת ובדעת הקהל הישראלית. אבל משהו הפעם היה שונה: ראש הממשלה נתניהו תוכנן להציג בפני הוועדה את עמדתו, ובאופן טבעי האולם היה מלא מפה לפה, כאשר סביב השולחן התיישבו כמעט שליש מחברי הכנסת המכהנים. מספר חריג ולא אופייני לדיוני ועדות בכנסת .

המתווה הפך לאירוע פוליטי בין חברי הכנסת מהאופוזיציה שטענו כי מדובר במהלך לא דמוקרטי, מושחת והרסני לכלכלה הישראלית; לבין הממשלה והקואליציה שטענו כי מדובר באירוע חיוני והיסטורי שיקדם את הכלכלה הישראלית וישפר את איכות החיים של כל אזרחי ישראל .

באותו בוקר, האירוע היה פוליטי למהדרין. אף שמדובר בוועדה אופוזיציונית באופן היסטורי, הגיעו עשרות חברי כנסת מהקואליציה, שגויסו כדי להגן על עמדת הממשלה מול הביקורת הצפויה למדי, כחלק ממופע תקשורת לגמרי שנועד בין השאר להכין ולחדד עמדות לקראת עתירה לבית המשפט העליון .

הייתי אז חבר כנסת צעיר, עוד לא שנה בכנסת אבל יו"ר סיעה מרכזית וחבר קבוע ופעיל בוועדת הכלכלה. בדיוני השימוע, הנטיה הטבעית שלי הייתה להגיע כחבר הוועדה, מתוך שאיפה לקיים דיון פתוח במתווה ובמרכיביו. לשאול שאלות קשות ולא להתעסק רק במרכיבים הפוליטיים, אלא גם בתוכן הסעיפים השונים. אך באותו יום, בנוכחות נתניהו, הציפיה ממני הייתה להגיע לא כחבר הוועדה אלא כחבר קואליציה .

על פי התכנון המוקדם, חברי הליכוד אמורים לפתוח בהתקפה מול נציגי "השמאל" האופוזיציוני. לדבר על הלאמה ועל כלכלה סוציאליסטית, ושאר סיסמאות קמפיין. בשקט, נשאלתי לפני הדיון האם אני מתכנן לדבר.

אמרתי שבכוונתי לשאול את ראש הממשלה שאלה, אבל כמובן שאעשה זאת בעדינות. אחרי הכול אני חבר בקואליציה .

"חברי הקואליציה לא אמורים לשאול", ניסו להניא אותי. "זה דיון של האופוזיציה ממילא". יהיה בסדר, התחמקתי מהניסיון להוציא ממני התחייבות שלא אציג שאלה אמיתית .

הדיון התנהל כפי המצופה: מצד אחד הסברים על חשיבותו הכלכלית והביטחונית של המתווה, ומאידך התפרצויות של חברי אופוזיציה ומולם חברי כנסת מהליכוד .

לאחר כשעה של דיון, הגיע תורי לשאול את ראש הממשלה שאלה. כך זה נראה בפרוטוקול :

"תמכתי במתווה בכנסת מתוך הבנה של האילוצים שאמרת, ואני גם חושב שהתהליך הזה מאוד חשוב, וחשובה לי התייחסותך. אנחנו, להבנתי, הגענו במידה מסוימת לבחירה בין רע יותר לבין רע פחות, וכך גם משיחותיי עם שר האנרגיה. הגענו למתווה שהיו אתו מקצים רבים מדי ."

ראש הממשלה נתניהו: "מגיל שנתיים בערך אתה מגלה שזה בדרך כלל מרחב ההחלטות שעומד בפניך."

אני: ועדיין אני שואל, אדוני ראש הממשלה, מדוע. כי עסקנו לא מעט בתהליך שהוביל לקבלת ההחלטה, ואני מאמין שבסופו, במערכת הציבורית, בוודאי אצל מקבלי ההחלטות, המטרה היא לאפשר את מרווח אפשרויות ההחלטה האופטימלי. השאלה למה הגענו ברגע האחרון למצב שהחלופות שעמדו בפניך, אדוני ראש הממשלה, היו כל כך מוגבלות. למה שנתיים לפני זה משרד האנרגיה לא טיפל בסוגיות האלה? ... למה הגענו לשם ומה נעשה כדי שזה לא יקרה שוב?"

נתניהו: "יש כאן שורה של דברים. היה בהחלט לחץ ציבורי לעשות שינויים במתווה, וזה לקח זמן. התהליכים בדמוקרטיה מורכבים ויש גם חוקים... אנחנו פועלים לפי חוק, צריך לזכור את זה ..."

התהליך הזה לווה בהרבה שלבים. שלב אחד היה ועדה, לדעתי חשובה מאוד, חסרת תקדים במובן מסוים, שהוביל יידי השר שטייניץ, שהיה שר האוצר. זה לא פשוט לעשות דבר כזה, כי אתה לוקח חוזה קיים עם אנשים שהשקיעו את כספם ואתה משנה. זה נעשה. הייתה גם ועדת צמח, ואחר כך בא גם הדיון... כל השלבים האחרים שמוכרים לכם היו שלבים שבוודאי לא זירזו את התהליך, בלשון המעטה. אבל בסוף צריך לגמור את זה ולעשות .

"העולם לא מושלם, אבל אני חושב שההסכם הזה הוא האופטימלי. לא האידיאלי, כי אין דבר כזה בעולם שאני חי בו, וצריך לקבל החלטות כראש ממשלה... מנהיגים צריכים לקבל החלטות ריאליות לטובת הציבור, וטובת הציבור מחייבת פיתוח שדות נוספים "

למחרת הכותרות הראשיות של שני העיתונים הכלכליים, "כלכליסט" ו"דמהרקר" היו: "המתווה לא אידיאלי אבל הוא אופטימלי". שאלתי באותו היום את אחד העיתונאים שהיו חתומים על הידיעה, האם לא היה מן הראוי לציין שהדברים נאמרו בתשובה לשאלתי. נעניתי שזו החלטה של העורכים ולא שלו ...

הדוברת שלי הסבירה שלפחות בדהמרקר כחלון, ואני כבא כוחו בדיונים הללו, מוקצים ולא נקבל שום קרדיט משום סוג בנושא מתווה הגז. אז קרדיט לכותרות שלאחר השימוע לא קיבלתי, אבל השורה אפיינה את תמצית דיוני המתווה עבורי: סוגייה מורכבת שמעורב בה כסף גדול מאוד; ויכוח בין תפיסות עולם הנוגעות לשוק הפרטי ולאחריות המדינה על משאביה; ויכוח על תועלות קצרות טווח לעומת אחריות לדורות הבאים; מאבק פוליטי ומאבק על דעת הציבור; וכמובן הרבה מאוד פופוליזם.

עיסוק במתווה הגז מן הזווית של התרבות הפוליטית בעידן הפופוליזם אינו פשוט. כמו בסוגיות אחרות ישנו אתגר אמיתי לסנן את הרעשים הרבים, ולחפש את המהות מתחת לשכבות של אינטרסים ושיטה פוליטית לא מתפקדת .

הדיון על האופן בו ינוהלו מאגרי הגז הטבעי בישראל החל עם גילויים בשנים 2009 (קידוח תמר) וכעבור שנה (לווייתן). כבר באותן שנים החל לחץ ציבורי כדי לוודא שהמדינה זוכה לתמלוגים מספקים עקב הגילוי. הדבר הוביל להקמת ועדת שישינסקי (חוק הנפט) שמטרתה לגבש את מדיניות המיסוי על הפקת נפט וגז בישראל . בזמן פעולת ועדת שישינסקי החלו שחקנים בעלי אינטרסים מגוונים להפעיל לחצים על מקבלי ההחלטות. מצד אחד פורום אזרחי רחב שהוביל קמפיין להעלאת תמלוגי הגז. מצד שני התארגנות בראשות "הפורום למען ישראל" ארגון ימין שמרני, ששכר את יועץ התקשורת משה קלוגהפטר, למלחמה נגד העלאת התמלוגים באצטלה שהדבר ייטיב עם מצרים על חשבון ישראל.

קשר בין ארגוני הימין המעורבים לבין חברות הגז מעולם לא הוכח, אבל החיבור בין תפיסות עולם שמרניות המעריצות שוק חופשי בלא שום סייגים, הוכחו שוב ככאלו שמעודדות טייקונים על חשבון הציבור הכללי . בתחילת 2011 פרסמה הוועדה את מסקנותיה, שכללו העלאה של תמלוגי המדינה לשיעור של כ-50%. המלצות הוועדה נוסחו כחוק (מיסוי רווחי נפט, התשע"א -2011) שאושר בכנסת ב-30 במרץ 2011 .

כעבור שנה החל מאבק ציבורי נוסף, הפעם נגד כוונת חברות הגז והממשלה להפנות חלק גדול מהגז לייצוא. הדיון הציבורי החל לאחר הקמתה של ועדה מקצועית נוספת, ועדת צמח, שתפקידה היה לבחון את האיזון הנכון בין ביטחון אנרגטי לישראל (שמירה של עתודות מספיקות של גז טבעי) לבין האפשרות לייצוא הגז, דבר בעל חשיבות כלכלית ומדינית כאחד. הנחת העבודה הייתה שהפיכת ישראל לספק אנרגיה למדינות שכנות תהווה מרכיב חשוב וחיובי ביחסי החוץ עם מדינות ערב .

ועדת צמח קבעה כי יש להבטיח עתודות מקומיות ל-25 שנה, ועל כן יש להגביל את היקפי הייצוא מהקיזוחים בהתאם לכושר ההפקה ולעתודות בקרקע. המלצות ועדת צמח אושרו כהחלטת ממשלה ביוני 2013.

בשנת 2012 חתמה גם חברת החשמל על הסכם רכישת גז משותפות "תמר" (הקיזוח הפעיל היחיד נכון לאותו הזמן), והתחייבה לרכוש במשך 15 שנה גז בהיקף של כ-24-19 מיליארד דולר. הייחוד בהסכם שאותו חתמה חברת החשמל, ואושר על ידי הרגולטור – רשות החשמל – היה במנגנון הצמדת מחירי הגז.

בשונה מחוזים מקובלים בשוק האנרגיה, אשר מוצמדים למחירי הנפט, ההסכם הישראלי הוצמד למדד המחירים האמריקני. נכון לאותם ימים חששו מקבלי החלטות מהתנודתיות הרבה של מחירי הנפט, והשיקול היה לעודד יציבות מחיר ובמקביל לעודד את פיתוח המאגרים. בימי גיבושו של מתווה הגז, המחיר ליחידת אנרגיה זכה לביקורת רבה בקרב מתנגדי המתווה, שטענו שיש להחיל פיקוח מחירים על ספקי הגז ולהוריד משמעותית המחיר ליחידת אנרגיה.

עד אמצע שנת 2015 התקיימו דיונים שונים במשרדי הממשלה מול שותפויות הגז, כאשר תשומת הלב הציבורית הייתה מועטה. האתגרים הלאומיים ביחס למאגרי הגז היו מרובים, ובמרכזם כיצד מבטיחים את המשך פיתוח המאגרים הנוספים שהתגלו, וכיצד מוזילים את עלויות האנרגיה ומפתחים את המשק הישראלי באופן שיצרוך יותר גז טבעי על חשבון מזות ופחם מזהמים.

עוד לפני הסערה הציבורית בשנת 2015 ניתן היה לראות את האתגרים והכשלים שבהתנהלות המדינה. למרות המשמעות האדירה של פיתוח משק האנרגיה הישראלי, עבודת המטה לקתה בחסר ולא צפתה פני עתיד. ריבוי של רגולטורים – משרד האנרגיה, רשות הגז, רשות החשמל, הממונה על ההגבלים העסקיים, המפקח על המחירים, רשות המיסים ועוד – עסקו בצדדים שונים של הפיקוח על שותפויות הגז, ועבודת הסינכרון ביניהן לקתה בחסר.

המדינה מצאה את עצמה בפער הולך וגדל מול השוק הפרטי. פער במידע והבנה ביכולת לאזן בין תמונת המציאות הנגלית בהווה, לבין תחזיות ביחס לעתיד. השוק הפרטי שראה לנגד עיניו השקעות אדירות בפיתוח המאגרים, רצה יציבות רגולטורית וביטחון ביחס לתנאים שבהם יפעל בישראל בעשורים הבאים.

המדינה הבינה כי פיתוח תשתיות הגז דורש מדיניות ברורה למשך עשרות שנים, אך גם רצתה למקסם את התועלות הציבוריות. מבחינת עלויות אנרגיה למשק, מבחינת תועלות ביטחוניות ומדיניות וגם מבחינה תדמיתית ביחס להשקעות בינלאומיות.

נוסף על כך ביקשה המדינה לפתח שוק אנרגיה תחרותי ככל שניתן. האופן שבו ניתן יהיה להשיג את היעדים הללו לא היה ברור, ובהעדר גורם מתכלל ברמה הארצית, הבלגן חגג.

המציאות הרגולטורית הכאוטית שהתפתחה עד לדיוני המתווה יצרה את סביבת חוסר האמון בין המדינה לבין הגופים הפרטיים, ונוצר חשש שיהיו לדבר השלכות על האפשרות לגייס השקעות נוספות בעתיד.

בבסיס הוויכוח על המתווה מצוי פער אידיאולוגי. אנשי הכלכלה החופשית בלא מעצורים ראו לנגד עיניהם תמונת עולם שלפיה יזמים פרטיים רכשו זיכיונות קידוח מהמדינה, השקיעו מאות מיליונים ולקחו סיכונים אדירים. אמנם המשאב הוא ציבורי אבל גילוייו וההשקעות הנדרשות לפיתוחו הן פרי יוזמה פרטית. השוק הפרטי חייב ודאות, ולא יכול להיות מאוים על ידי מחאות אזרחיות ושינויי מדיניות תכופים של המדינה.

מנגד עמדו אנשי הארגונים החברתיים והסביבתיים, שניסחו את תפיסת הקניין הציבורי שעל פיו המדינה חייבת להתייחס לתגליות הגז בקניין ציבורי. ככזה, יש לאזן בין צרכי הדור הנוכחי לדורות הבאים, ולהגביל מאוד את חופש הפעולה של השוק הפרטי במיקסום הרווחים מתגליות הגז.

כמובן שאפשר להתווכח אם מודל הרשיונות הפרטיים הוא המודל היחיד והמועדף במקרה של משאבי טבע, שההשלכות על מצויים כה גדולות. אך במישור הזה אנו מדברים על ויכוח אידיאולוגי וערכי.

מעבר לוויכוח האידיאולוגי והערכי ביחס לתגליות הגז, עמד הוויכוח המקצועי. מדינה שעומדת בפני זירה חדשה שאינה מכירה וצריכה לייצר מודלים רגולטורים בתנאי אי ודאות קיצוניים.

בימים ההם נפגשתי ושוחחתי לא אחת עם הפקידים הבכירים שהיו חברים בצוות של יוג'ין קנדל, ראש המועצה הלאומית לכלכלה. הצוות הורכב מכמה מפקידי הציבור המוכשרים ביותר שפעלו בשירות המדינה הישראלי. אנשים ישרים ומקצועיים אשר כל מעיניהם הוקדשו לגיבוש מודל מקצועי ונכון עבור המדינה. שוחחתי איתם פעמים רבות בניסיון להבין את החלופות השונות ואת הפתרונות האפשריים, בסוגיות בעייתיות.

התמונה שהתגלתה לפני הייתה מורכבת מאילוצים אמיתיים שלא היה ניתן להתחמק מקיומם, כמו למשל הצורך לאזן בין זירוז פיתוח הקידוחים לבין פגיעה ברווחיות באמצעות הגבלת הייצוא, ומאילוצים אחרים שנבעו ממערכת ממשלתית מבולגנת, ובין השאר מהתפטרותו של דיויד גילה, הממונה על ההגבלים העסקיים.

בסופו של יום, ההחלטות שהתקבלו במתווה הגז עמדו על הציר שבין בעייתי, לבעייתי יותר. מעל לכל אלה, עמדה תרבות פוליטית של פופוליזם, וכתוצאה מכך הרוויחו שוב בעלי האינטרסים.

איך זה עבד? ראשית, כמו בפופוליזם, מפרקים את האמון. המוחים נגד התווה הציגו את כל המעורבים כמושחתים – אנשי המגזר הפרטי הם כולם תאבי בצע ורשעים, הדרג הפוליטי הם רשלנים ואינטרסנטים, והדרג המקצועי מורכב מעושי דברם של אלה.

מן העבר השני, הציג גם "מחנה" הממשלה והקואליציה תמונת עולם של העדר אמון. יש רגולטורים שמתפטרים או מלכלכים על חבריהם למערכת המקצועית ומוכיחים את בעיית המשילות של הדרג הנבחר; התקשורת לא עניינית ותומכת במחאות; והחברה האזרחית? היא בעצם לא לגיטימית, ומייצגת עמדות לא לגיטימיות, פוליטיות, בדרכים מתוחכמות.

כדי להתמודד עם הפופוליזם, יש צורך באמון ובשותפות. בלי אלה, הופך גם מתווה הגז לזיוף פוליטי לא ענייני, מגובה בעובדות אלטרנטיביות. בפייק ניוז. יותר מכך, בעידן הפופוליזם אין דרך להגיע להכרעות בדרך של שקלא וטריא כפי שראוי במערכת מקצועית ודמוקרטית. בתורת קבלת ההחלטות מכנים זאת, לא optimizing אלא satisfying, לא טוב דיו .

בתמימות של השנה הראשונה לקדנציה, הגעתי עם הצעה לסיעה להתקדם בסוגיית המתווה: לקחת את הקיים ולשפר את הדרוש, בכפוף לאילוצים. הנחת העבודה שלי הייתה שהדרג המקצועי טוב ומנסה להביא את התוצאה הטובה ביותר שניתן; שהשוק הפרטי אינו אויב, גם אם יש לו אינטרסים; והדרג הפוליטי, על אף הפופוליזם והשטחיות, מעוניין אף הוא למקסם את התועלת לציבור .

ב-20 ביולי 2015 ניסחתי בשם הסיעה מכתב לוועדה המקצועית שקיימה את השימוע הציבורי. ניסינו לייצר איזון בין צרכי הצדדים השונים, ובין השאר העליתי במכתב כמה נקודות ובהן :

"א. ביטחון אנרגטי, הבטחת הקמת צינור גז נוסף; יש להבטיח את אמינות ויתירות באספקת הגז למשק המקומי, מתוך ראייה ארוכת טווח הצופה הגדלת הביקוש בשוק המקומי .

ב. פיקוח על המחיר; המחירים הקבועים כיום הינם גבוהים ביחס למקובל במדינות המפיקות גז, וכי יש לפעול להוזלת המחיר. הוזלת המחיר תאפשר הרחבת השימוש בגז הטבעי במשק המקומי, בין היתר גם לתעשיות חדשות, והדבר יתרום גם להפחתת זיהום האוויר...

ג. אחידות מחיר; יש לקבוע מחיר אחיד, אשר יהיה מבוסס על רווח הוגן מעבר לעלויות הפקת הגז.... אחידות המחיר תאפשר גם לעסקים קטנים ובינוניים לרכוש גז טבעי במחיר אחיד, והדבר יביא להגדלת הביקוש והשימוש בגז הטבעי בשוק המקומי .

ד. שקיפות ושיתוף הציבור; הח"מ סברו מתחילת הדרך כי יש לפעול בשקיפות ותוך שיתוף הציבור... בעקבות הדרישה המתווה אכן פורסם. הח"מ סבורים כי יש להבטיח שגם המשך התהליך יתנהל בשקיפות מלאה ותוך שיתוף הציבור... .

ה. יציבות ההסדר ואכיפתו; המלצות העדה כוללת הצהרה של הממשלה כי תימנע בעשור הקרוב מביצוע שינויים מהותיים בהסדר שייקבע, במטרה ליצור סביבה רגולטורית יציבה. הח"מ סבורים כי יש לוודא, שלצד ההצהרה מצד הממשלה, מתקיימים מנגנוני אכיפה יעילים אשר יבטיחו את קיום המתווה, וכן יש לאפשר גמישות מסוימת במקרים קיצוניים או במקרים שבהם הצדדים לא עומדים במתווה."

ממש באותה עת, עיתונות הקמפיינים העמיקה את הסטת הכיוון מעיסוק במתווה באופן מקצועי, לעיסוק פוליטי פופוליסטי ומזלזל, כולל בי אישית .

כך, למשל, כתב העיתונאי איתן אבריאל בספטמבר 2015: "שלישית – וזו ללא ספק הבגידה המרכזית של כחלון בבחוריו – כחלון אינו באמת נמנע מטיפול במתווה לשוק הגז. כאשר אינו מפרק את המונופול ואינו פועל לצמצום יוקר המחיה, הוא תומך בו. נכון, כחלון אינו מביע את דעתו בנושא באופן פומבי, אבל במסדרונות הכנסת מספרים שח"כ רועי פולקמן, יו"ר סיעת כולנו בכנסת, פועל יום ולילה כדי לשכנע את חברי המפלגה להצביע בעד המתווה. הוא מפעיל עליהם לחץ כבד הצביע בעד."

לכך הוסיף אבריאל פסקת זלזול בידיעותי ובהבנתי בתחום. כמובן שהוא, כעיתונאי כלכלי בכיר, לא שוחח איתי אפילו פעם אחת על מתווה הגז. מבחינתו, הפוליטיקאים לא יכולים להבין כלום, והם כולם מונעים מאינטרסים אישיים. זהו נרטיב פופוליסטי שבבסיסו העדר מוחלט של אמון, וחוסר כבוד מוחלט לאדם שאיתו הוא מתווכח. במקרה הזה אני, אף שלמדתי רבות על הנושא והתמקצעתי בו .

הרקע להתקפה המתמשכת כלפי כחלון בנוגע למתווה הגז, הייתה אמירה שלו במהלך קמפיין הבחירות, על כך שיש לטפל במונופול שותפויות הגז. לאחר הבחירות, במהלך הגדרת ניגודי העניינים במשרד, גובשה חוות דעת משפטית שקבעה כי על כחלון להימנע מעיסוק בסוגיות הקשורות בקידוחי הגז בשל חברותו עם חלק מבעלי השותפויות .

במקום לכבד את הגילוי הנאות, השקיפות והיושרה שבהצגת מערך הקשרים באופן פומבי, הפך כחלון למושא להתקפות לא ענייניות ממחנה המתנגדים .

העובדות הן שלאורך כל דיוני המתווה לא קיבלתי אפילו פעם אחת הנחייה מיו"ר מפלגתי לפעול באופן כזה או אחר. בסופו של דבר, בשלב המכריע לקראת ההצבעה במליאה, התקיימה ישיבת סיעה. כחלון עצמו היה כמעט ולא מעורב בדיון המקצועי ובסעיפים השונים. השיח היחיד המשמעותי היה, האם הכשלים במתווה מצדיקים את החריגה שלנו מכללי ההתנהלות הקואליציוניים או שלא .

לפני שהעברתי את המכתב לוועדה, שלחתי אותו להערותיו של השר להגנת הסביבה, אבי גבאי, אז מהסיעה שלנו ואחד המתנגדים הגדולים למתווה. ביקשתי ממנו להציע קווים אדומים שאם לא יאושרו, סיעת כולנו לא תצביע על המתווה. כיו"ר הסיעה ביקשתי שיוביל דיון בנושא בסיעה, על מנת שנוכל לגבש החלטה.

לתפיסתי, לא היינו צריכים לעצור את המתווה אלא לתקנו. חשבתי שנכון לפעול לשנות סעיף זה או אחר כחלק מקואליציה ולא להצטרף למחאות האופוזיציה. גבאי, שהשיב לי כי אין לו הערות, כבר בחר למקם עצמו במחנה הכול או כלום.

בשיח על הצבעת כולנו בעד המתווה הוא כלל לא העלה עמדה שתכליתה אי הצבעה. אמרתי אז ליועצי שאני מעריך את עמדתו של גבאי, אך הוא משחק כאן משחק תקשורתי בלבד. במקום למנף את כוחה של הסיעה למתווה טוב יותר, הוא בוחר להצביע נגד בממשלה, לקבל את הכותרות והתמיכה של המחנה המתנגד, מבלי להוביל מהלך אמיתי שישפיע על המציאות. עידן הפופוליזם.

מתווה הגז אושר לבסוף, ובדרך התפטרו שר כלכלה והממונה על הגבלים עסקיים; ראש רשות החשמל אורית פרקש הכהן פוטרה; התקיימה הפגנה של עשרת אלפים בני אדם בכיכר רבין על נושא כלכלי; ומדינת ישראל סערה ימים רבים, וייתכן שעוד תסער גם אחרי כתיבת שורות אלה.

כמו בהחלטות מורכבות אחרות, הנחת העבודה צריכה להיות שתהליכים מתרחשים בהדרגה. בבואנו לקדם כל רפורמה משמעותית, עלינו להבין כי נדרש תהליך, ואין החלטה אחת שתחזיק באופן אופטימלי לאורך זמן. כדי שאפשר יהיה לקיים תהליך בריא של קביעת מדיניות, נחוצה מערכת שיודעת לאסוף אינפורמציה, לייצר תמונת מצב, לקיים דיון רציני וכנה ולהפיק מסקנות.

בעידן הפופוליזם, החלטות מורכבות הנמצאות במרכז של מחלוקת, הופכות מהר מאוד לוויוכח אגרסיבי והרסני. כולם יוצאים חבולים. פעילי חברה אזרחית שיוצאים מתוסכלים מאי ההשפעה, פוליטקאים שמבינים שעדיף להתרחק מנושאים כאלה, ופקידות ציבורית שמקבלת מסר שבנושאים כה רגישים וסוערים אין מקום לדיון מקצועי של ממש משום שכך או כך תחטוף בהתאם לעמדת המתקיף.

גם השוק הפרטי יוצא חשדן ומייצר עוד ועוד הגנות כדי להתמודד עם המלחמות החדשות. יותר מזה, השוק הפרטי מגדיל את מעורבותו ביצירת מניפולציות על דעת הקהל ובהשפעה על מקבלי החלטות.

כאשר תהליך הדיון הציבורי והמקצועי בעידן הפופוליזם הופך לקרבות גלדיאטורים היתרון לא עובר לחכם, למקצועי ולצודק, אלא לבעל הממון שמסוגל לפעול להשפעה על המערכת לאורך זמן.

כארבע שנים לאחר אישור המתווה נראה שבצפוי התמונה מורכבת אך בוודאי שתמונות הקטסטרופה שהציגו מתנגדי המתווה לא התממשו. מאגר לווייתן החשוב והגדול שבמאגרי הגז של ישראל פותח והתחיל להזרים גז טבעי במהלך שנת 2020 בדיוק לפי התכנון והציפיה. מחירי הגז שהיו נמוכים מאוד בשנת 2015 החלו לעלות, ונראה כי רמות המחירים שנקבעו אינן כה שגויות. נוסף על כך בוצעו תיקונים עוד בחוזים הקיימים שהוזילו עלויות לחברת החשמל.

על פניו, נראה כעת כי מתווה הגז השיג את יעדיו, גם אם יהיו שיטענו כי היעדים שנקבעו לא היו מספקים. המחיר הכבד אינו בסוגיות משק הגז הטבעי, אלא בתרבות קבלת החלטות בישראל.

כדי שפוליטיקאים, אנשי מקצוע, חברה אזרחית, עיתונות ושוק עסקי יפעלו יחדיו על מנת להביא לציבור את התוצאה הטובה ביותר האפשרית, נדרשים אמון ושותפות. בלעדיהם, חזרנו לקרבות של שטחיות, זלזול וכוח.